

فیلسوف و عارفی جهانی / کسب فیض فیلسوف فرانسوی از علامه

هر ساله در ۲۴ آبان بزرگداشت «علامه سید محمدحسین طباطبائی»، مفکر برجسته و فیلسوف بزرگ در سراسر ایران و دنیای اسلام برگزار می‌شود.

هر ساله در ۲۴ آبان بزرگداشت «علامه سید محمدحسین طباطبائی»، مفکر برجسته و فیلسوف بزرگ در سراسر ایران و دنیای اسلام برگزار می‌شود. این اندیشمند بزرگ با تألیفات گرانمایی همچون «تفسیر المیزان» و آثار فلسفی بی نظیر، نقش مهمی در گسترش علوم اسلامی و فلسفه ی معاصر ایفاء کرده است. گرمی داشت این روز فرصتی برای مرور خدمات علمی، فکری و اخلاقی او و تأکید بر اهمیت آموزه های او برای نسل های جدید است.

به گزارش خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، روز بزرگداشت «علامه سید محمدحسین طباطبائی» که در ۲۴ آبان هر سال برگزار می‌شود، به یاد این شخصیت برجسته ی علمی، فلسفی و سیاسی ایران است. این روز فرصتی است تا تلاش های علمی، معنوی و سیاسی ایشان در عرصه های مختلف بازخوانی شود. علامه طباطبائی با تألیفات و تدریس های خود، تأثیر عمیقی بر اندیشه های دینی، فلسفی و حتی سیاسی جهان اسلام گذاشت.

«علامه سید محمدحسین طباطبائی» (۱۲۸۱ - ۱۳۶۰ شمسی) در تاریخ ۱۴ ذی الحجه ۱۳۲۱ هجری قمری (۱۲۸۱ هجری شمسی) در تبریز به دنیا آمد. پدرش آیت الله سید علی اکبر طباطبائی از علما و فقهای برجسته ی زمان خود بود که تأثیر زیادی بر تربیت علمی او داشت. علامه طباطبائی تحصیلات ابتدایی خود را در تبریز آغاز کرد و سپس برای ادامه تحصیل به نجف اشرف رفت. وی در ۲۱ سالگی در سال ۱۳۴۲ هجری قمری (۱۳۰۲ هجری شمسی) به نجف سفر کرد و در آنجا در محضر اساتیدی چون آیت الله نائینی و آیت الله سید ابوالحسن اصفهانی به فراگیری علوم دینی، فقه، اصول، فلسفه و کلام اسلامی پرداخت.

در سال ۱۳۴۴ هجری قمری (۱۳۰۴ هجری شمسی)، علامه طباطبائی پس از گذراندن دوره های علمی در نجف، به تدریس و نگارش مشغول شد. بعد از بازگشت به ایران، به ویژه در قم و تهران، به تدریس و تألیف پرداخت. او در این دوران به مسائل فقهی و فلسفی، همچنین به تربیت شاگردان برجسته ای چون شهید مطهری، آیت الله جوادی آملی و علامه حسن زاده آملی پرداخته است.

آثار برجسته علامه طباطبائی

علامه طباطبائی بیشتر به عنوان یکی از بزرگ ترین مفسران قرآن شناخته می‌شود. مهم ترین اثر وی «تفسیر المیزان» است که یک تفسیر جامع و تحلیلی از قرآن کریم به زبان عربی است. این تفسیر با رویکرد فلسفی و عقلانی نوشته شده و تأثیرات عمیقی بر تفکر اسلامی گذاشته است.

از دیگر آثار مهم او می‌توان به اصول فلسفه و روش رئالیسم اشاره کرد که توسط شهید مرتضی مطهری تکمیل شده و نقش بسزایی در مقابله با مادی گرایی و تبیین فلسفه اسلامی دارد. همچنین کتاب های بدایة الحکمة و نهایة الحکمة که برای آموزش فلسفه ی اسلامی تألیف شده اند، از دیگر آثار برجسته او هستند.

آثار علامه سید محمدحسین طباطبائی عبارتند از:

۱. تفسیر المیزان: مهم ترین و جامع ترین اثر وی در زمینه ی تفسیر قرآن است که در ۲۰ جلد منتشر شده و تفسیر کاملاً تحلیلی و فلسفی از آیات قرآن ارائه می‌دهد. نوشتن این اثر از سال ۱۳۴۹ هجری شمسی (۱۹۷۰ میلادی) آغاز شد و در طول چندین سال تکمیل شد و در نهایت در سال ۱۳۹۰ هجری شمسی (۲۰۱۱ میلادی) به پایان رسید.

۲. اصول فلسفه و روش رئالیسم: این اثر که در واقع به نوعی مقدمه ای بر فلسفه ی اسلامی است، به ویژه در مباحث معرفت شناسی و فلسفه اسلامی، مقابله با مادی گرایی و اثبات وجود حقیقت های مستقل از ذهن، پرداخته است. این اثر در سال ۱۳۴۴ هجری شمسی (۱۹۶۵ میلادی) منتشر شد.

۳. بدایة الحکمة و نهایة الحکمة: این دو کتاب به عنوان منابع درسی برای آموزش فلسفه اسلامی در حوزه های علمی و دانشگاه ها استفاده می‌شود. این آثار پایه گذار تفکر فلسفی در دوره معاصر ایران هستند و در آن ها مسائل مختلف فلسفی از جمله مبحث وجود، ماهیت و شناخت مورد بررسی قرار گرفته است. این آثار در سال های ۱۳۴۲ - ۱۳۴۴ هجری شمسی (۱۹۶۳ - ۱۹۶۵ میلادی) تألیف شدند.

۴. حاشیه بر کفایة الأصول: در این کتاب، علامه طباطبائی به شرح و تفسیر کتاب اصول فقه آخوند خراسانی پرداخته و در آن نظرات خود را به تفصیل بیان کرده است. این کتاب در سال ۱۳۴۵ هجری شمسی (۱۹۶۶ میلادی) منتشر شد.

۵. رساله الولایة: اثری در زمینه ی مباحث عرفانی و معنوی که به تحلیل و توضیح مفهوم ولایت در اسلام و خصوصیات آن از دیدگاه فلسفی پرداخته است. این اثر در سال ۱۳۴۶ هجری شمسی (۱۹۶۷ میلادی) به نگارش درآمد.

۶. رسائل و مقالات فلسفی: مجموعه ای از رسالات و مقالات در موضوعات مختلف فلسفی، کلامی و دینی که برای دانشجویان و پژوهشگران مورد استفاده قرار می‌گیرد. این مقالات درک عمیق تری از فلسفه اسلامی و تفسیرهای قرآنی ارائه می‌دهد. این مجموعه در دهه های ۱۳۴۰ و ۱۳۵۰ هجری شمسی منتشر شد.

۷. تفسیر قرآن به زبان فارسی: علامه طباطبائی بخشی از تفسیر قرآن را به زبان فارسی نیز نوشته است که این امر باعث فهم

بیشتر مفاهیم قرآنی برای عموم مردم شد و همچنین این نسخه ی فارسی تفسیر المیزان در محافل علمی و دینی تأثیر شگرفی داشته است. اولین قسمت از این تفسیر در سال ۱۳۵۰ هجری شمسی (۱۹۷۱ میلادی) منتشر شد.

کسب فیض فیلسوف فرانسوی از علامه طباطبایی

«هانری کربن» (Henri Corbin) فیلسوف و ایران شناس برجسته ی فرانسوی از علوم سرشار «علامه سید محمدحسین طباطبایی» تأثیر پذیرفته و به نوعی از اندیشه های او بهره برده است. این ارتباط بیشتر در زمینه ی فلسفه ی اسلامی، عرفان و تأثیرات «مکتب صدرایی» به وضوح مشاهده می شود. هانری کربن به عنوان یک پژوهشگر غربی که در زمینه فلسفه اسلامی و به ویژه فلسفه و عرفان شیعه، تخصص داشت، در دوره ای که در ایران زندگی می کرد (در دهه های ۱۹۴۰ و ۱۹۵۰ میلادی)، با شخصیت های برجسته ای چون علامه طباطبایی ارتباط برقرار کرد. کربن به شدت به فلسفه اسلامی و به ویژه به فلسفه های عرفانی و متافیزیکی ایران علاقه مند بود و از اندیشه های علامه طباطبایی بهره برد.

در این دوران، علامه طباطبایی به عنوان یکی از بزرگ ترین فیلسوفان و مفسران قرآن در ایران شناخته می شد و کربن در آثار خود، به ویژه در زمینه های فلسفه و عرفان اسلامی، از نظریات و تفسیرهای علامه طباطبایی بهره برداری می کرد. هانری کربن به ویژه تحت تأثیر فلسفه صدرایی و اندیشه های متافیزیکی اسلامی قرار داشت و علامه طباطبایی که یکی از بزرگ ترین مفسران و محققان مکتب صدرایی در عصر معاصر بود، به کربن کمک کرد تا وی متفکران اسلامی را به جهان غرب معرفی کند. کربن در آثار خود به بررسی عمیق موضوعاتی چون وجود، معرفت شناسی و فلسفه های عرفانی در اسلام پرداخت و این مفاهیم را با زبان و مفاهیم غربی ترکیب کرد.

فلسفه صدرایی: کربن به شدت از فلسفه ی ملاصدرا (که علامه طباطبایی نیز به آن علاقه و توجه ویژه ای داشت) تأثیر پذیرفت. علامه طباطبایی در آثار خود به ویژه در زمینه «وجود» و «حرکت جوهری» نظریات ملاصدرا را مورد بررسی و تحلیل قرار داده بود که کربن در ترجمه و تفسیر آن ها در غرب نقش مهمی داشت.

عرفان اسلامی: کربن همچنین از آموزه های عرفانی و متافیزیکی علامه طباطبایی بهره برد، به ویژه در زمینه هایی چون ولایت، توحید و مفهوم حقیقت. کربن با تأثیر از اندیشه های عرفانی ایران، به ویژه اندیشه های فلسفی علامه طباطبایی، توانست فلسفه ی اسلامی را به طور جامع تر و با دقت بیشتری به دنیای غرب معرفی کند.

مکتب تفسیری علامه طباطبایی: کربن با تأثیر از روش تفسیری علامه طباطبایی در تفسیر قرآن و متون اسلامی، به تفسیر متون فلسفی اسلامی پرداخته و این آثار را در میان پژوهشگران غربی منتشر کرد.

«هانری کربن» در کنار علاقه مندی های پژوهشی اش به فلسفه ی اسلامی، به ویژه مکتب صدرایی و تفسیر قرآن، توانست به کمک علامه طباطبایی و دیگر بزرگان فلسفه اسلامی، دنیای غرب را با مفاهیم عمیق و پویای فلسفه و عرفان اسلامی آشنا کند. این ارتباط علمی و فکری میان علامه طباطبایی و هانری کربن، نقش برجسته ای در گسترش فلسفه اسلامی در دنیای غرب داشت و آثار کربن همچنان درک و فهم فلسفه اسلامی را در محافل علمی غرب ارتقاء داده است.

فعالیت های سیاسی علامه طباطبایی

علامه طباطبایی علاوه بر فعالیت های علمی و فلسفی، در عرصه ی سیاست نیز حضور فعالی داشت. او از جمله روحانیون آگاه به مسائل سیاسی زمان خود بود و نقش مهمی در جریان های سیاسی و اجتماعی ایران ایفاء کرد. فعالیت های سیاسی علامه طباطبایی در چند مقطع تاریخی قابل توجه است:

۱. حضور در جریان نهضت مشروطه: علامه طباطبایی در دوران نهضت مشروطه ایران به حمایت از حرکت های اصلاح طلبانه و مشروطه خواه پرداخت. او در این دوران به طور غیرمستقیم و از طریق نگارش مقالات و تألیف کتب فقهی، به بحث های اجتماعی و سیاسی دینی پرداخت. همچنین به تأسیس جلسات علمی برای بحث درباره عدالت اجتماعی و حاکمیت قانون پرداخت.

۲. مبارزه با رژیم پهلوی: در دوران رژیم پهلوی، علامه طباطبایی با رژیم حاکم مخالفت هایی جدی داشت. او به ویژه از سیاست های غرب گرایانه و بی توجهی به ارزش های اسلامی انتقاد می کرد. علامه به دنبال احیای ارزش های اسلامی و تقویت هویت دینی مردم ایران بود. او در دهه ۱۳۴۰ هجری شمسی (۱۹۶۰ میلادی) به شدت به مبارزات سیاسی و اجتماعی پیوست و با روحانیون دیگری چون آیت الله امام خمینی (ره) به مخالفت با رژیم پهلوی پرداخت.

۳. حمایت از انقلاب اسلامی ایران: با نزدیک شدن به پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷ هجری شمسی (۱۹۷۹ میلادی)، علامه طباطبایی از جنبش امام خمینی (ره) حمایت می کرد. او به طور غیرمستقیم و با راه اندازی نشست های فقهی و دینی در کنار علما، از انقلاب اسلامی حمایت کرد. بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، علامه طباطبایی در مشاوره های دینی و فقهی به مسئولان انقلاب پرداخته و به توضیح و تبیین نقش مرجعیت و ولایت فقیه در نظام جمهوری اسلامی ایران پرداخت.

تأثیرات علمی و اخلاقی

علامه طباطبایی در کنار فعالیت های علمی اش، تأثیر زیادی بر شاگردان خود گذاشت. او از جمله معلمان بزرگ شهید مطهری، آیت الله جوادی آملی و علامه حسن زاده آملی بود که همگی از بزرگ ترین شخصیت های علمی و فقهی معاصر به شمار می روند. علامه طباطبایی با تربیت شاگردان برجسته ای که در ادامه، راه علمی و فقهی او را ادامه دادند، به رشد و توسعه ی علوم اسلامی در دنیای معاصر کمک کرد.

ایشان شخصیتی معنوی و اخلاقی برجسته بود که همواره در پی ارتقاء علوم اسلامی و فلسفی و ترویج آموزه های اخلاقی و معنوی بود.

در نهایت، علامه طباطبایی در ۲۴ آبان ۱۳۶۰ هجری شمسی (۱۵ نوامبر ۱۹۸۱ میلادی) در قم درگذشت و پیکر مطهرش در حرم

حضرت معصوم (س) به خاک سپرده شد.

نتیجه گیری

«علامه سید محمدحسین طباطبایی» با تألیفات علمی و فلسفی خود، میراثی گرانبها برای دنیای اسلام به یادگار گذاشت. آثار او، به ویژه در زمینه ی تفسیر قرآن و فلسفه اسلامی، تأثیرات عمیقی بر دانشمندان و پژوهشگران در سراسر جهان اسلام داشته است. علاوه بر فعالیت های علمی، تأثیرات سیاسی ایشان در مبارزات علیه رژیم پهلوی و حمایت از انقلاب اسلامی ایران نیز شایان توجه است.

علامه طباطبایی در عرصه ی اندیشه های فلسفی، دینی و اجتماعی، توانست به طور مؤثر به گسترش تفکر اسلامی و اصلاحات اجتماعی بپردازد. از این رو، روز بزرگداشت ایشان (۲۴ آبان) یادآور خدمات شایان توجه او در توسعه ی علوم اسلامی، فلسفی و ترویج آگاهی دینی در ایران و دنیای اسلام است.

علامه طباطبایی نه تنها یک مرجع علمی و فقهی برجسته بود، بلکه یک اندیشمند و حکیم اسلامی با رویکرد عقلانی و اصلاح گرایانه بود که همواره بر لزوم بازگشت به اصول دینی و اسلامی تأکید داشت و در راستای تحقق عدالت اجتماعی، معنوی و فلسفی در جامعه ی خود نقش آفرینی کرد. تأثیرات علمی و اخلاقی ایشان همچنان ادامه دارد و آثار او در حوزه های مختلف علوم اسلامی و دینی تا به امروز مورد توجه و تدریس قرار می گیرد.

روحش شاد و راهش پُرهرو باد.